

ACTA UNIVERSITATIS SZEGEDIENSIS

ACTA JURIDICA ET POLITICA

Tomus LXVII.

Fasc. 8.

GÖRÖG MÁRTA

Az osztrák nem vagyoni kártérítés alapjai

SZEGED
2005

ACTA UNIVERSITATIS SZEGEDIENSIS

ACTA JURIDICA ET POLITICA

Tomus LXVII.
Fasc. 8.

GÖRÖG MÁRTA

Az osztrák nem vagyoni kártérítés alapjai

SZEGED
2005

Edit

Comissio Scientiae Studiorum Facultatis Scientiarum Politicarum et
Juridicarum Universitatis Szegediensis

ATTILA BADÓ, ELEMÉR BALOGH, LÁSZLÓ BLUTMAN, PÁL BOBVOS,
LÁSZLÓ BODNÁR, ERVIN CSÉKA, JÓZSEF HAJDÚ, MÁRIA HOMOKI-
NAGY, ÉVA JAKAB, JENŐ KALTENBACH, TAMÁS KATONA, JÁNOS
MARTONYI, IMRE MOLNÁR, FERENC NAGY, PÉTER PACZOLAY,
BÉLA POKOL, JÓZSEF RUSZOLY, IMRE SZABÓ,
LÁSZLÓ TRÓCSÁNYI

Redigit
KÁROLY TÓTH

Nota
Acta Jur. et Pol. Szeged.

Kiadja

a Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának
tudományos bizottsága

BADÓ ATTILA, BALOGH ELEMÉR, BLUTMAN LÁSZLÓ, BOBVOS PÁL,
BODNÁR LÁSZLÓ, CSÉKA ERVIN, HAJDÚ JÓZSEF, HOMOKI-NAGY
MÁRIA, JAKAB ÉVA, KALTENBACH JENŐ, KATONA TAMÁS,
MARTONYI JÁNOS, MOLNÁR IMRE, NAGY FERENC, PACZOLAY
PÉTER, POKOL BÉLA, RUSZOLY JÓZSEF, SZABÓ IMRE,
TRÓCSÁNYI LÁSZLÓ

Szerkeszti
TÓTH KÁROLY

Kiadványunk rövidítése
Acta Jur. et Pol. Szeged

ISSN 0324-6523 Acta Univ.
ISSN 0563-0606 Acta Jur.

Előszó

A jogász társadalom tagjai közül néhányan – miként az egyik nagyon kedves kollegám is – azt vallják, hogy az elméleti polgári jogászok „tudománya” az esetek egy részében külföldi jogintézmények ismertetésére szorítkozik. Hát legyen igaza, s ez a tanulmány is szóljék egy külföldi jogintézmény lényegi ismérveinek bemutatásáról.

Kollegáink ilyen tartalmú vélemény-nyilvánítását mindenesetre fenntartással kell kezelni. Úgy hiszem, nem értekezhetünk teljes felelősséggel úgy egyik polgári jogintézményünkről sem, hogy ne ismernénk a jogintézmény kialakulása, lényegi ismérvei, fejlődési iránya szempontjából legfontosabb külföldi példákat, azok elméleti és joggyakorlati jellemzőit. Sok esetben éppen ezen erőfeszítéseink vezetnek bennünket a jogintézmény megújulását jelentő elméleti megfontolásokhoz, szabályozási javaslatokhoz. Miután a szerző kutatásai a személyiségi jog, nem vagyoni kártérítés területére esnek, így joggal érthető és elvárható, ha vizsgálódásait a német mellett az osztrák elméleti és jogalkalmazási gyakorlat felé fordítja. Jelen tanulmány ezt a célt szolgálva tesz kísérletet az osztrák nem vagyoni kártérítés, különösképp egyik előfordulási eseteként a fájdalomdíj (Schmerzensgeld) legfontosabb jellemzői bemutatására.

Bevezetés

A nem vagyoni kártérítés vizsgálatánál elsődlegesen a kár általános fogalmából kell kiindulni. Az Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch (Osztrák Polgári Törvénykönyv, továbbiakban: ABGB) a §1293-ban adja meg a kár fogalmát.¹ A kár fajtái kapcsán különbség tehető a

- pozitív kár és az elmaradt haszon,
- pozitív és negatív interesse,
- közvetlen és közvetett kár,
- a vagyoni kár és a nem vagyoni kár, valamint a
- a „nem kívánt gyermekkel” szembeni tartási kötelezettség („Kind als Schaden”, „wrongful birth”, „wrongful life”) között.

¹ §1293 ABGB: Kárnak nevezzük mindazt a hátrányt, amely valakinek a vagyonában, jogában vagy személyében következik be. Ettől megkülönböztetjük az elmaradt hasznot, amelyet valaki a dolgok általános gyakorlata, folyamata alapján elvárt.

Figyelemmel jelen vizsgálódásunk tárgyára, a tanulmány e kárfajták közül a nem vagyoni kárra fókuszálva tesz kísérletet annak lényegi ismérvei bemutatására, különös hangsúlyt helyezve a fájdalomdíjra, mint a nem vagyoni kártérítés legjelentősebb és legismertebb előfordulási esetére.

I. A nem vagyoni kárról, kártérítésről

A nem vagyoni károk térítésképessége

A nem vagyoni kárt a vagyoni kártól az különbözteti meg, hogy pénzben nem kifejezhető, „nicht in Geld meßbar ist.”² A törvény a nem vagyoni károk kártérítési képessége pontos, tiszta meghatározására nem tartalmaz rendelkezéseket. Az osztrák jogalkalmazási gyakorlatban az esetben beszélhetünk ideális, vagy immateriális kárról, ha a károsult igen magas fokú személyi érdekét csökkenti a fellépő hátrány. Ilyen károk különösképpen ott fordulnak elő, ahol jogilag védett személyiségi jogok sérülnek.³

Az állandó bírói gyakorlat szerint a nem vagyoni kár – eltekintve a törvényben szabályozott esetektől – nem rendelkezik kártérítési képességgel.⁴ Az ilyen törvényileg szabályozott esetek különösen a következők: a testi és szellemi integritás sérelme §1325 ABGB, a nemi önrendelkezés jogának §1328 ABGB, a szabadság jogának §1329 ABGB, a képmáshoz való jog §78 UrhG,⁵ a névjog §43 ABGB, a feltalálói, szabadalmi jog §6 PatG⁶ és a szerzői jog körében a személyhez fűződő jog §§19 ff UrhG megsértése.

Bármennyire is igyekszik a jogalkalmazási gyakorlat, illetve a jogelmélet a vagyoni és nem vagyoni károk elhatárolása pontos szabályai lefektetésére, vannak olyan esetek, melyekben vitatott a bekövetkezett kár vagyoni, illetve nem vagyoni természete. Erre a területre tartozik például az ún. fiktív autóbérleti költség.⁷ Ha ugyanis a tulajdonos gépjárműve megsérül, és a javítás ideje alatt egy másik gépjárművet bérel, úgy annak a költségeit vagyoni kárként érvényesíteni tudja. Azonban ha nem vesz igénybe bérelt autót, úgy kézzelfoghatóan vagyoni kárt nem tud bizonyítani, ugyanakkor a dolgát (autóját) ez alatt az idő alatt nem tudta használni. Előfordulhat az is, hogy bár nem bérelt autót, más módon hidalta át gépjárműve hiányát (pl. biciklivel vagy gyalog közlekedett). Vannak olyan bírósági döntések, melyek az ún. „fiktív autóbérlet költségei”

² STOLL: Empfiehlt sich eine Neuregelung der Verpflichtung zum Geldersatz für immaterielle Schäden? Gutachten zum 45. DJT, 1964, 341.

³ E körben pusztán azokra a személyiségi jogokra kell gondolni, amelyek a §16 ABGB-ből levezethetőek.

⁴ EvBl 1989/128.

⁵ Urheberrechtsgesetz, Szerzői jogi törvény.

⁶ Patentgesetz, Szabadalmi törvény.

⁷ Mindez Welser alapján kerül ismertetésre. KOZIOL/WELSER: *Bürgerliches Recht, Band II*: Welser, MANZ'sche Verlags- und Universitätsbuchhandlung GmbH, Wien, 2001, 287.

iránti igény érvényesítésének helyt adnak, mivel a vagyontárgy használatának a lehetőségét megállapítják, és az nem válhat a károkozó előnyére, hogy a károsult a bérelt autó igénybevételéhez kapcsolódó jogát nem gyakorolta, vagy a bérlet nyújtotta kényelem elmaradt. Ausztriában az uralkodó vélemény szerint ezzel szemben a tulajdon tényekkel alátámasztott értéke mellett a használat lehetősége nem bír önálló vagyoni értékkel. A kényelmi érzet elmaradását pusztán ideális kárként értékelik.

A személyiségi jogok

Az általános személyiségi jog körüli diszkusszió

A §16 ABGB szerint mindenkinek veleszületett joga van. Ez a természetjognak megfelelő meghatározás joggal tekinthető a személyiségi jog elismerésének. „Személyiségi jog alatt a személyiség sérthetlenségére és elismerésére vonatkozó jogot kell érteni.”⁸

Míg a német Bundesgerichtshof (Szövetségi Legfelsőbb Bíróság, továbbiakban: BGH) a BGHZ 13, 334 döntése óta elismeri az ún. „allgemeines Persönlichkeitsrecht”-et (általános személyiségi jogot), addig ennek ilyen módon történő elismerése az osztrák polgári jog területén vitatott. Az „allgemeines Persönlichkeitsrecht” általános elismerésével szemben több jogtudós fejtette ki véleményét.⁹ Ugyanakkor az, hogy az Oberster Gerichtshof (Legfelsőbb Bíróság, továbbiakban: OGH) az utóbbi években ismételten, verbálisan az „allgemeines Persönlichkeitsrecht”-ra hivatkozott, semmi esetre sem igazolja egyértelműen annak kifejezett elismerését. A dogmatikai kérdés az, hogy a §16 ABGB¹⁰ csak az egyedi személyiségi jogok pozitív, jogszabály általi elismerését tartalmazza – ami mindenkor a joggyakorlatban kell, hogy konkretizálódjék –, vagy ez a norma egy „allgemeines Persönlichkeitsrecht” alapját képezi, ami a személyiséget komplexitásában teszi védett jogtárggyá.

A jogirodalom egy része azt az álláspontot képviseli, hogy van egy „allgemeines Persönlichkeitsrecht”, ami a személyt nem csak bizonyos irányban, hanem a maga egészében öleli fel.¹¹ Ezzel szemben meg kell jegyezni,

⁸ KOZIOL, HELMUT: *Österreichisches Haftpflichtrecht*. Wien: MANZ'sche Verlags- und Universitätsbuchhandlung AG 1997, 3, neubearb. Aufl. 5.

⁹ Többek között FRANZ BYDLINSKI, RZ 1965, 69; STRASSER: *Der immaterielle Schaden im österreichischen Recht*. Wien, 1964, Manz'sche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 107; KOZIOL: *Haftpflichtrecht*. II 6; Rummel/Aicher ABGB I, Rz 13 zu §16 stb; Rummel/Aicher ABGB I Rz 14 zu §16 szerint a joggyakorlat nem ismeri el az általános személyiségi jogot, mint keretjogot, hanem csakis és kizárólag az egyes, egyedileg meghatározott személyiségi jogokat ismeri el, mint védendő jogtárgyat.

¹⁰ §16 ABGB: Jeder Mensch hat angeborne, schon durch die Vernunft einleuchtende Rechte, und ist daher als eine Person zu betrachten...

¹¹ HEINRICH HUBMANN: *Persönlichkeitsrecht*. 1967, 2. Auflage, Köln. Graz, 85.; és a BGH általánosított joggyakorlata a BGHZ 13, 334 óta; GSCHNITZER: *Schuldrecht*. Besonderer Teil und Schadenersatz 1963, 70.

hogy a személyiség a maga sokrétűségében alig ölelhető fel egy egységes személyiségi jog által, inkább az egyedi személyiségi jogok összességéként fogható fel, ami a személy különböző aspektusait jelenti és az intenzitásában védett területében ezáltal különböző lehet.¹² Eredményét tekintve mindenesetre e két felfogás között nem mutatható ki semmilyen nagyobb jelentésbeli különbség, mivel az általános személyiségi jog esetében is az egyedi esetben konkretizált körülményről van szó.

A személyiségi jogokról általában

A személyiségi jogok az uralkodó felfogás szerint abszolút jogok,¹³ harmadik személy jogellenes behatásával szemben védelmet élveznek. Ez a jellemző abból a körülményből fakad, hogy a személyiségi jogok a legmagasabb rangú jogok körébe tartoznak. Ez mutatkozik meg az Alkotmányban, az Emberi Jogi Egyezményben és a büntető, valamint polgári jog számtalan eseti döntésében is. A személyiségi jogok elismerése már akkor mély értelművé válik, ha harmadik személy tartózkodik annak megzavarásától. Ugyanakkor a személyiségi jog elismerése a harmadik személy behatásával szembeni védelem elismerése nélkül mindenesetre jelentés nélküli lenne.

A személyiségi jogok nem csak a természetes, hanem a jogi személyeket is megilletik,¹⁴ mivel a §26 ABGB szerint alapvetően ugyanolyan jogokat élveznek, mint a természetes személyek. A jogi személy természetéből adódik, hogy nem az összes személyiségi jogot élvezheti. Minden egyes esetben felül kell vizsgálni, hogy természetes személyhez kapcsolódhat-e csupán a jog, mint például a testi sérthetlenséghez való jog, vagy a személy valamennyi fajtája, így a jogi személy is figyelembe kerülhet, mint például a tisztességhez és a névhez való jog esetében.

Tekintsük át az egyes, konkrétan nevesített személyiségi jogokat:¹⁵

1. A testi sérthetlenséghez való jog

Ezen jog létjogosultsága a §1325 ABGB-ből – melyre a tanulmány a későbbiek során még visszatér – és a büntető törvény rendelkezéseiből adódik.

2. A szabadsághoz való jog

Ennek a jognak az elismerése közvetlenül az ABGB-ből adódik; a §§16 és 1329, valamint a §99 StGB¹⁶-ból.

¹² LARENZ: *Lehrbuch des Schuldrechts*. II. 1981, § 72 IIIa.

¹³ HUBMANN: *Persönlichkeitsrecht*. 140. LARENZ II § 72 IIIa.

¹⁴ HUBMANN: *Persönlichkeitsrecht*. 333.

¹⁵ Azzal a fenntartással, hogy az osztrák személyiségi jog bemutatására tett kísérlet sem nélkülözheti Sólyom László azon megállapítását, hogy a személyiség megragadására nem megoldást, csupán modus vivendi ajánlhat a jog, ám a személyiség nincs bezárva a jogba. SÓLYOM LÁSZLÓ: *A személyiségi jogok elmélete*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1982, 12.

¹⁶ Strafgesetzbuch, Büntető törvénykönyv.

Ezek a rendelkezések azonban csak a testi mozgásszabadságra vonatkoznak. Kérdéses, hogy ezekből a rendelkezésekből levezethető-e az akaratképzés és akaratmegvalósítás általános cselekvési szabadsága. (Az uralkodó német felfogás a §823 Abs 1 BGB alatt megjelölt szabadság alatt csak a testi mozgásszabadságot érti.¹⁷)

3. Névjog

A §43 ABGB elismeri minden személy jogát nevének használatához és e jog megsértése, valamint a név illetéktelen használata esetére kártérítési igényt igazol. Ez esetben nem csak a természetes, hanem valamennyi jogi személy neve és a kereskedelmi név is védelmet élvez. A §43 kifejezetten a fedőnevet is védelemben részesíti.

Az érdeksérelem lehet vagyoni és nem vagyoni természetű egyaránt.

4. A képmáshoz való jog

Amennyiben az érintett személynek semmiféle érdeke nem sérül meg a róla készült felvételek nyilvánosságra hozatala által, úgy e magatartás nem válik jogellenessé. Ha a nyilvánossághozatal az ábrázolt személy érdekeit sérti, akkor az érintett személy, a terjesztő, vagy a közvélemény érdekét kell egymással szembeállítani. Ha van például egy ismert politikus, egy ún. kortörténeti szereplő, aki egy bűncselekmény elkövetése kapcsán kerül lefotózásra, képének nyilvánosságra hozatala biztos, hogy érdekeivel ellentétes. Ugyanakkor figyelemmel kell lenni a nyilvánosság tájékoztatáshoz kapcsolódó jogára is. A nyilvánosság informálása csak akkor igazolható, ha a nyilvánosságra hozatal az ábrázolt személy oldaláról is indokolt, s az nem pusztá szenzációhajhászás.

A képmás védelme nem csupán a fotográfiákra vonatkozik, hanem a rajzokra, plasztikákra és karikatúrákra is. Kérdéses azonban, hogy a törvényben megjelölt képmáshoz való jog védelme kiterjeszthető-e a képről való felvételek készítésével szembeni védelemre.¹⁸ Az UrhG-ban¹⁹ a védelem kifejezetten csak a terjesztéssel szemben került meghatározásra és ez a fajta kiterjesztés elutasításra került.²⁰

5. Az elhangzott szóhoz való jog

Ez a jog a beszélgetésről – beleértve a telefonbeszélgetést is – készített titkos felvétellel szembeni védelmet jelenti. Azonban ennek törvényi elismerése az osztrák jogban nem található meg.

¹⁷ LARENZ II § 72 I b.

¹⁸ A német felfogás szerint a képmáshoz való jog védelme ezt a fajta védelmet is felöleli.

¹⁹ Urheberrechtsgesetz, Szerzői jogi törvény.

²⁰ §78 UrhG. (1) Bildnisse von Personen dürfen weder öffentlich ausgestellt noch auf eine andere Art, wodurch sie der Öffentlichkeit zugänglich gemacht werden, verbreitet werden, wenn dadurch berechnigte Interessen des Abgebildeten oder, falls er gestorben ist, ohne die Veröffentlichung gestattet oder angeordnet zu haben, eines nahen Angehörigen verletzt würden.

Csak bizonyos körülmények megvalósulása esetén tűnik igazoltnak a titkos felvétel. Elsősorban akkor, amikor az a beszélő érdekeit nem sérti. Így például üzleti megbeszélés során, ahol a rendelés áll a beszélgetés előterében, s a beszélő személye emiatt mellékes, s a „beszélő személyiségével való összefüggés nem igazolható.”²¹

6. *Becsülethez, tisztességhez való jog*

Ez a jog a §1330Abs1 ABGB által került kifejezetten elismerésre és emellett büntetőjogi rendelkezések is védik.

7. *A titok-szféra megóvásához és a magánélet tiszteletben tartásához fűződő jog*

Mindenkinek igénye van egy olyan szférára, amelyben egyéni terveit, elképzeléseit megvalósíthatja anélkül, hogy nem kívánt harmadik személyek erre a szférára rálátással bírnának.

Az MRK²² Art 8 szerint minden embernek igénye és joga van a magánszféra tiszteletben tartására. Az StGB ennek megfelelően a §§118ff-ben szabályozza többek között a levéltitok megsértését, tehát a büntető törvénykönyv is deklarálja és védi

További nem vagyoni jellegű jogi tárgyak megsértése:

8. *A szerzői jog megsértése*

Mivel a szerzői jog egy abszolút jog, így annak bármilyen megsértése jogellenességet indukál. A §87 Abs 2 UrhG²³ egyike az osztrák jog azon ritka rendelkezéseinek, melyek kifejezetten nem vagyoni károkra vonatkozó igényt jelölnek meg. Ki kell azonban emelni, hogy az UrhG az ABGB szabályával ellentétes álláspontra helyezkedik, hiszen míg az ABGB alapján a helyes felfogás szerint csak a durva felróható magatartásoknál van helye a nem vagyoni károk megtérítésének,²⁴ addig a §87 Abs 2 valamennyi felróható magatartásnál megállapíthatónak látja azt. Az §16 UWG²⁵ kapcsán kialakult joggyakorlat által kifejlesztett alapelvnek megfelelően azonban itt is él egy bizonyos korlátozás, miszerint csak a komolyabb sérelmek esetére lehetséges a nem vagyoni károk megtérítésére vonatkozó igény megállapítása.

²¹ BGHZ 27, 286.

²² Menschenrechtskonvention, Emberi jogi egyezmény.

²³ §87 UrhG (1) Wer durch eine Zuwiderhandlung gegen dieses Gesetz einen anderen schuldhaft schädigt, hat dem Verletzten ohne Rücksicht auf den Grad des Verschuldens auch den entgangenen Gewinn zu ersetzen. (2) Auch kann der Verletzte in einem solchen Fall eine angemessenen Entschädigung für die in keinem Vermögensschaden bestehenden Nachteile verlangen, die er durch die Handlung erlitten hat.

²⁴ BYDLINSKI: Der Ersatz ideellen Schadens als sachliches und methodisches Problem, *JBI*, 1965, 173, 237.

²⁵ Gesetz gegen den unlauteren Wettbewerb, Törvény a tisztességtelen verseny tilalmáról.

9. A szabadalmi jog megsértése

A szabadalmi jog egy abszolút jog. A §150 Abs 3 PatG²⁶ azt tartalmazza, hogy a sérült vétkes, károkozó magatartás esetén a nem vagyoni károkat eredményező hátrány bekövetkezte miatt egy meghatározott mértékű kártalanításra tarthat igényt. A nem vagyoni kár igényének igazolása a pusztán könnyebb hanyagság esetén is ellentmond az általános alapelveknek, ami már korábban az UrhG-nél említésre került.

10. A védjegy jog megsértése

A védjegy jog megsértése esetén igényelhető kártérítésre ugyanazok a rendelkezések alkalmazandóak, mint a szabadalmi jog megsértése esetére.

Pár szóban a nem vagyoni kár igényt eredményező jogellenes szabadságelvonásról.

Az osztrák jogirodalomban a problematika mindenekelőtt a szabadságelvonás körében jelentkező kártérítési igény kapcsán észlelhető. A diszkusszió ahhoz az eredményhez vezetett, hogy a jogalkalmazási gyakorlat a szabadságelvonásnál értékeli a nem vagyoni károkat is.²⁷ Az Oberster Gerichtshof ezzel összefüggésben egy „besondere Schmerzengeldanspruch”-ról (különös fájdalomdíj igényről) beszél.²⁸ A joggyakorlat az e körben megítélhető nem vagyoni kártérítés mértékének megállapításánál figyelemmel van a sérelem tartamára, intenzitására, az érintett személy pszichikai állapotára. A károsult szociális helyzete ezzel szemben figyelmen kívül marad.²⁹

A §1329 ABGB három esetét szabályozza a szabadságelvonásnak. Meg kell azonban jegyezni, hogy a szabadságelvonásnak nem csupán ez a három esete létezik. Emellett az ABGB-n kívül más jogszabályhelyek is tartalmaznak a szabadságelvonásra vonatkozó rendelkezéseket. Az elhatároló tényező talán az lehet, hogy az ABGB csak a szándékos szabadságelvonási eseteket tartalmazza, ugyanakkor az OGH újabb bírói gyakorlata határt szab a különböző alkalmazási területek előfordulásának.

Kétségtelen, hogy a szabadságelvonásnak minden szándékos esete megvalósítja a §1329 ABGB-ben írt tényállást, és így az az ott írt felelősséget alapozza meg. A szabadság megsértésének legfontosabb előfordulási esetei azonban nem éppen a szándékos szabadságelvonás körébe tartoznak. Ezekben az esetekben a

²⁶ §150 PatG 1977: (1) Der durch unbefugte Verwendung eines Patentes Verletzte hat gegen den Verletzer Anspruch auf ein angemessenes Entgelt. (2) Bei schuldhafter Patentverletzung kann der Verletzte an Stelle des angemessenen Entgeltes a.) Schadenersatz einschließlich des ihm entgangenen Gewinnes oder b.) die Herausgabe des Gewinnes, den der Verletzer durch die Patentverletzung erzielt hat, verlangen. (3) Der Verletzte hat auch Anspruch auf eine angemessene Entschädigung für die in keinem Vermögensschaden bestehenden Nachteile, die er durch die schuldhaftige Patentverletzung erlitten hat, soweit dies in den besonderen Umständen des Falles begründet ist.

²⁷ SZ, 48/69; 54/108.

²⁸ JBl, 1992, 49, 53.

²⁹ JBl, 1992, 53.

§1329 S 1 szó szerinti szövege nem terjeszthető ki. Az újabb bírói joggyakorlat beható vizsgálat után azt a nézetet képviseli, hogy a §1329 szerinti felelősség csak akkor jöhet figyelembe, ha a károkozó magatartása szándékos volt.

A gondatlan magatartás ezek szerint nem alapozza meg a §1329 szerinti felelősséget. Ugyanakkor ez nem jelenti azt, hogy a szabadság gondatlan magatartás következményeként való csökkentése kártérítési jogi szempontból nem releváns. A szabadság abszolút védett jogi érdek. Éppen ezért a szabadság gondatlan megsértése is felelősséget alapoz meg, a keletkező vagyoni kárt kell kiegyenlíteni

Figyelemmel arra, hogy a nem vagyoni kártérítés legfontosabb előfordulási esete az §1325 ABGB-ben szabályozott fájdalomdíj jogintézménye, így a továbbiakban annak bemutatására szorítkozik a tanulmány.

II. A fájdalomdíjról

A Schmerzengeldről általánosságban³⁰

A „fájdalomdíj se nem büntetés, se nem bírság”,³¹ hanem egy, a károkozó teljesítőképességétől és a károsult igényétől független kártérítés, az elszenvedett sérelem okán fellépő „hátrányért fizetendő, megítélendő előny”³², jóllehet a fájdalomdíj az elszenvedett sérelem elégtételül szolgál.³³ A fájdalomdíj igény a kártérítési igénytől függetlenül a nem vagyoni károk egy önálló kártérítése, ami egy testi Verletzung, egy testi sérelem által valósul meg, és amit a jogosult számára az elszenvedett testi és lelki sérülés, valamint az elmaradt életöröm kiegyenlítése okából kell nyújtani. Másként, mint ahogy azt Németországban értik, Ausztriában a fájdalomdíj igényt a testi, vagy egészségben bekövetkezett

³⁰ Előszóban meg kell jegyeznünk, hogy az osztrák jogban a Schmerzengeld irodalma – csak úgy, mint a nem vagyoni kártérítése – nagyon kis részt ölel fel. Bár mind a német, mind az osztrák jog azonos jogalapot, és elnevezést (fájdalomdíj) rendelt a nem vagyoni kártérítés ezen esetéhez, helyesírásukban mégis különböznek. Míg a német jogban Schmerzensgeldről, addig az osztrák jogban Schmerzengeldről beszélnek.

³¹ „Das Schmerzengeld ist weder Strafe noch Buße, sondern die Genugtuung für alles Ungemach, das der Geschädigte infolge seiner Verletzung und deren Folgen zu erdulden hat.” APATHY, PETER: *Kommentar zum EKHG, Eisenbahn- und Kraftfahrzeughaftpflichtgesetz*. Wien, New York, Springer, 1992, 220.

³² STRASSER: *Der immaterielle Schaden im österreichischen Recht*. Wien, 1964, Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung „Vorteil für Nachteil”.

³³ „Es soll den Gesamtkomplex der Schmerzempfindungen abgelten, die dadurch entstandenen Unlustgefühle ausgleichen und den Verletzten in die Lage versetzen, sich als Ausgleich für die Leiden und die ihm entzogene Lebensfreude auf andere Weise gewisse Annehmlichkeiten und Erleichterungen zu verschaffen.” KOZIOL/WELSER: *Grundriß des bürgerlichen Rechts*. I 1992, 468.

károsodás esetén önálló kártérítési igényként értékeli és a kiegyenlítési funkció mellett tagadják az elégtétel funkció meglétét.³⁴

Az idő folyamán a fájdalomdíj kifejezés tartalma jelentős változáson ment keresztül. Míg korábban ez alatt a kifejezés alatt olyan pénzüsszeget értettek, ami egy testi sérelmet szenvedett károsultnak jár az elszenvedett fizikai fájdalmak miatt, ma ez alatt minden olyan pénzbene szolgáltatás értendő, ami a törvényi tényállás és a jogalkalmazási gyakorlat alapján az általános személyiségi jogok megsértése esetén nem vagyoni kárt igazol. A fájdalomdíj igényt hordozó nem vagyoni károk a mai felfogás szerint a Persönlichkeitsverletzung (személyiségi jogsértés) különböző aspektusaiként valósulnak meg.

Kiindulási pont és jogi alapok

Az egykori fájdalomdíj és annak fejlődése

Széles körben elterjedt az a felfogás, hogy a fájdalomdíj igény nem a római jogból származik, hanem elődje a germán jog bírsága, Buße-ja volt,³⁵ és az egyes középkori városi jogok bírság katalógusa következtében alakult ki.³⁶ Már az 1331-es „Frauenfelder Stadtrecht” szabályozta, hogy a károsult sérültnek „drei Pfund für seinen smerzen”-t kell fizetni. A fájdalomdíj ma gyakorlatilag a legjelentősebb nem vagyoni kártérítés a Körperverletzung, testi sérelem bekövetkezése esetére.

A §1325 ABGB alapján „Verletzung am Körper” (testi sértés, testi sérelem) esetében illet meg valakit Schmerzengeld.³⁷ A jogalkotó ezzel szemben a „Verletzung des Körpers oder der Gesundheit eines Menschen”-ről (a személy testi- és egészség sérelméről) beszél más jogszabályhelyeken.³⁸

A Gesundheitsverletzung kifejezés a német jog fogalmi készletéből került átvételre. Míg a régi, osztrák felelősséget szabályozó törvények³⁹ – miként az ABGB is – pusztán Verletzung am Körper-ről beszéltek, a Gesundheitsverletzung kifejezés első alkalommal a német jogkörből származó

³⁴ A korábbi felelősségi jogi külön törvények pl. § 22 LuftVG, § 13 EKHG, § 13 AtomHG stb. különbséget tettek a § 1325 alapján a „Verletzung am Körper” és a „Schädigungen an der Gesundheit” kifejezések között. Az 1975. Január 01-én hatályba lépett StGB is egymással szembe állítja a különböző meghatározásokat „Verletzung am Körper” és a die Schädigung „an der Gesundheit”.

³⁵ ANDREAS SLIZYK: *Beck'sche Schmerzengeld-Tabelle*. C.H.Beck, 2001, 4. Auflage.

³⁶ ERNST KARNER: *Der ersatz ideeller Schäden bei Körperverletzung*. Wien; New York: Springer, 1999, 1.

³⁷ §1325 ABGB „Wer jemanden an seinem Körper verletzt, bestreitet die Heilungskosten des Verletzten, ersetzt ihm den entgangenen und künftig entgehenden Verdienst und bezahlt ihm ein angemessenes Schmerzengeld.”

³⁸ §§1 und 13 EKHG 1959, §§3 Abs 1, 13 und 24 AtomHG 1964, § 10 Abs 1 RohrIG 1975, §176 Abs 3 ForstG 1975, §186 BergG 1975, §1 Abs 1 PHG 1988, §§146 Abs 1 und 154 Abs 1 LFG 1957 és a §79a Abs 1 GTG 1994.

³⁹ §1 Eisenbahnhaftpflichtgesetz 1869, §1 Automobilgesetz 1908 és a §16 Luftfahrtgesetz 1919.

§§ 1a Abs 1 und 3a ReichhaftpflichtG 1871 és a §§ 19 Abs 1 und 22 LuftverkehrsG 1936-ban található meg, melyeket 1938, illetőleg 1940-ben vettek be Ausztriába.

Joggal állapította meg *Heinrich Klang* 1950-ben az Österreichischer Oberster Gerichtshof⁴⁰ százéves évfordulójára írt Festschrift-ben⁴¹, hogy a §1325 ABGB-ben szabályozott fájdalomdíj igény szabályozása „so dürftig ist, daß sie der Judikatur ein weites Feld von Zweifel- und Streitfragen überlassen hat.”⁴²

Joggal merül fel az a kérdés, hogy vajon a test és az egészség különböző védelmi objektumok-e. A testi sérülésként értékelendő pusztán egészségkárosodások hiányzó felsorolása ellenére az osztrák bírósági gyakorlat és a jogirodalom egyöntetűen úgy foglalt állást, hogy az egészség megsértése is a §1325 ABGB szerinti Körperverletzung-nak minősül.

A Körperverletzung

Általánosságban a Körperverletzung „*Verletzung der äußeren körperlichen Integrität*”-ként definiálható.⁴³ A külső, kívülről látható, észlelhető testi sérülés nem feltétele a Körperverletzung megvalósulásának.⁴⁴ Körperverletzungnek minősülnek a belső sérülések, idegi károk is éppúgy, mint a lelki szférát érő behatások (pl. egy sokk bekövetkezte). A „*Verletzung der Gesundheit*” alatt ezzel szemben a „*Störung der inneren Funktionen*”-t kell érteni, illetőleg a belső életfolyamat csökkenését.

A §§1 és 13 EKHG⁴⁵ Verletzung am Körper, vagy an der Gesundheit-ról beszél. A jogalkotó abból indul ki, hogy a Gesundheit megsértése akkor is megvalósul, ha szűkebb értelemben vett sérülésről nem beszélhetünk, hanem csak az egészség csökkentése valósul meg, mint például egy sokkhatás során. Az egészség sérelmét ebben a tágabb értelemben kell érteni.

Az Atomhaftpflichtgesetz-ben a jogalkotó szélesebb értelemben határozza meg a fogalmát a „*Verletzung am Körper oder an der Gesundheit*”-nak, ami a genetikai károkat is felöleli.

⁴⁰ Osztrák Legfelsőbb Bíróság.

⁴¹ Emlékkönyv.

⁴² HEINRICH KLING: *Der Oberste Gerichtshof und die Entwicklung des Bürgerlichen Rechts*. 1950, 138.

⁴³ LARENZ/CANARIS: *Lehrbuch des Schuldrechts*. Band II/2: Besonderer Teil. 13. Auflage (1994) § 76 II 1 a; MEDICUS, DIETER: *Schuldrecht*. Band II. Besonderer Teil. 8. Auflage (1997) Rz 779; DEUTSCH, ERWIN: *Die Gesundheit als Rechtsgut im Haftungsrecht und Staatshaftungsrecht*. 25 Jahre Karlsruher Forum 1983, 95; JAUERNIG/TEICHMANN: *BGB* 8. Auflage (1997) § 823 Rz 3; SOERGEL/ZEUNER: *BGB* § 823 Rz 16; MünchKomm/Mertens, *BGB* § 823 Rz 73.

⁴⁴ „Unter Körperverletzung ist jede Beeinträchtigung der körperlichen oder geistigen Gesundheit und Unversehrtheit zu verstehen.” MORIZ VON STUBENRAUCH: *Commentar zum österreichischen allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuche*. Band II. 6. Auflage 1894, 691.; KOZIOL, HELMUT: *Österreichisches Haftpflichtrecht*. Band II: Besonderer Teil. 2. Auflage. 1984, 115

⁴⁵ Eisenbahn- und Kraftfahrzeughaftpflichtgesetz BGBl 1959/48.

Azt, hogy a korábbi – a Körperverletzungról vallott – felfogás többé már nem érvényes, egy nem is olyan régi bírósági ítélet bizonyítja.⁴⁶ A bíróság ítéletében kimondta, hogy a fájdalomdíj igény nem mindig feltételezi a testi sérülést, s ezen indokolásra alapozva a perbeli bűncselekmény áldozatának az elszenvedett lelki fájdalomért (egy meghatározó félelem szindróma miatt) fájdalomdíjat ítél meg. A bíróság döntését azzal indokolta, hogy az elszenvedett szellemi fájdalmat egy fizikai Körperverletzung-gal tette egyenlővé. Ugyanakkor egy olyan szellemi csökkenést, ami pusztán kedvetlenségi érzetet eredményez, nem lehet testi sérülésként értékelni.⁴⁷

A következőkes bírósági gyakorlat lelki sérelemként figyelembe veszi, s így Körperverletzungként minősíti többek között az abortuszt,⁴⁸ a sérelmet szenvedett gyermek elválasztását az édesanyától a gyógyászati kezelés alatt,⁴⁹ továbbá azt, ha a kis gyermeknek hosszú időn keresztül ágyban kell maradnia,⁵⁰ valamint az iskolai tanév kihagyását.⁵¹

A becsületsértés és hitelrontás (§n1330 ABGB) esetére nem jár fájdalomdíj. Ugyanakkor, ha a becsületsértés megalapozza a „Verletzung der Gesundheit”-ot, abban az esetben a §1325 ABGB szerinti fájdalomdíj alkalmazásra kerülhet.

A Körperverletzungnak tehát mindig szélesebb tartalmú jelentést kell tulajdonítani. *Danzl* szerint a „lelki sérülés esetére csak akkor járhat fájdalomdíj, ha az egészséget érintő pszichés hatás testi sértésként, tehát Körperverletzungként tekintendő.”⁵²

Ezen, releváns lelki fájdalmat eredményező állapotokat kétféleképpen lehet megkülönböztetni:

- a) idegi és pszichiátriai következmények egy testi sérelem esetén és
- b) azok a behatások, amelyek fajtája és intenzitása szerint egy pszichotraumatikus állapothoz vezetnek.

Negatív korlátozása a lelki fájdalomnak kétféle értelemben jelölhető meg, egyrészt

- a) amennyiben olyan lelki fájdalomként jelentkeznek, amelyek nem járnak betegségi módozatokkal, és
- b) kártérítésként alapvetően a közvetlen károsultra korlátozódik, ami ahhoz a diszkusszióhoz vezetne, hogy a gyermek, szülő elvesztése megalapozza-e a fájdalomdíj-igényt.

⁴⁶ ZRS Wien am 5. Mai. 1993, 45 R 216/93.

⁴⁷ JBI 1989, 41; Stoll: Gutachten 19; JBI 1989, 42; Danzl ZVR 1990, 1.

⁴⁸ ZVR 1960/236.

⁴⁹ EF 27.197.

⁵⁰ ZVR 1970/179.

⁵¹ EF 41.116.

⁵² Danzl ZVR 1990, 1.

Az ABGB széles értelemben vett kárfogalma

A §1325 ABGB Körperverletzung fogalmának szélesebb értelemben vett jelentése – ami felöleli a Gesundheitsschädigung-ot is – az ABGB széles értelemben vett kárfogalma alapján valósulhat meg.

A §1293 ABGB szerint a kár alatt minden olyan hátrányt kell érteni, amely valakit vagyonaiban, jogában vagy személyében ér. Bár a §1293 ABGB nem határozza meg a kár általános definícióját, a jogirodalomban fellelhető vélemények azt jól körülhatárolják. *Franz von Zeiller*⁵³ – aki egyébként a törvény egyik megfogalmazója volt – a §1293 ABGB szerinti „Beschädigung an der Person” alatt „jede Ereignung oder Handlung, wodurch der Zustand eines Menschen verschlimmert wird” értette. Ez azt mutatja, hogy a jogirodalomban már igen korán egy széles értelemben felfogott Verletzungsbegriff-ből, sérelemkifejezésből indultak ki. Így érti *Georg Scheidlein*⁵⁴ a §1325 ABGB alapján a Körperverletzung-hoz tartozónak a belső betegséget eredményező sérelmeket. Ezek alapján körülhatároltan definiálja már *Moritz von Stubenrauch*⁵⁵ és *Armin Ehrenzweig*⁵⁶ a Körperverletzung-ot „jede Schädigung der physischen oder psychischen Gesundheit”-ként.

A megítélhető fájdalomdíj mértéke

Általánosságban

Lényegét tekintve semmilyen egységes álláspont nem alakult ki abban a kérdésben, hogy a fájdalomdíj mértékének megállapítása során milyen körülményeket kell figyelembe venni. Egyedül az egyértelmű, hogy a bíróságnak a fájdalomdíjat a fájdalom erőssége és a sérülés súlya alapján kell megállapítania. Ugyanakkor meg kell jegyezni, korábban kísérletek voltak egy, az összehasonlítható sérelmeknél megközelítően azonos fájdalomdíj mérték megállapítására. A legfelsőbb bírósági gyakorlat alapján azonban a fájdalomdíjat teljes mértékben kell megállapítani, amiért a „Tagsätzen”, a napi tételek szerinti mérték megállapítás nem megengedhető.⁵⁷ Erre a problémakörre a tanulmány a későbbiek folyamán még visszatér.

⁵³ *Commentar über das allgemeine bürgerliche Gesetzbuch für die gesamten Deutschen Erbländer der Oesterreichischen Monarchie*. Band III/2, 1813, 700.

⁵⁴ *Miszellen aus dem Gebiete der bürgerlichen und der mit derselben verwandten politischen Gesetzgebung des österreichischen Kaiserstaates*. Heft IV: Über das dreizigste Hauptstück des allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuches von dem Rechte des Schadenersatzes und der Genugthuung 1821, § 78.

⁵⁵ *Commentar zum österreichischen allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuche*. Band II. 6. Auflage 1894, 691.

⁵⁶ *System des österreichischen allgemeinen Privatrechts*. 2. Auflage. Band II/1: Das Recht der Schuldverhältnisse 1928, 615.

⁵⁷ ZVR 1976/142; 1982/213; „Trotzdem hat sich in der außergerichtlichen und unterinstanzlichen Praxis ein sog Tagsatzsystem durchgesetzt, das der OGH zu Recht ablehnt,

Az eljáró bíróságokra marad azoknak a kérdéseknek a megválaszolása, amelyek a fájdalomdíj mértékének megállapítására vonatkozó körülmények meghatározásán nyugszanak. Erre egy lényegében egységes legfelsőbb bírósági gyakorlat áll rendelkezésre, mely mind a bírósági döntésekben, mind a jogirodalomban egyaránt megjelenik.

A legfelsőbb bírósági joggyakorlat számára biztosított az a lehetőség, hogy megállapítsa melyek azok a körülmények, amelyeket a fájdalomdíj mértéke megállapításánál figyelembe kell venni: így többek között a testi sérülés fajtája és súlya, a fájdalom fajtája, intenzitása és tartama, a sérült egészségi állapota romlásának tartama és tisztán a kedvetlenségi érzet figyelembe vétele. Alapvetően egyik oldalról az egyedi eset körülményeinek mérlegelése, másik oldalról a joggyakorlatban felmerülő esetek összehasonlításából eredő objektív körülmények értékelése a mérvadó. Az orvosi szakvéleménynek kizárólag az elszennvedett sérelem fajtája és intenzitása megállapításában van szerepe.

a) A felróható magatartás

A jogirodalomban az az álláspont jelentkezik az egyik oldalról, hogy a károkozó felróható magatartását minden körülmények között figyelembe kell venni, a fájdalomdíj tehát annál csekélyebb mértékű kell, hogy legyen, minél csekélyebb mértékű a felróható magatartás fokozata,⁵⁸ míg a másik oldalról éppen ellenkező értelmű kiindulási pontot fogalmaznak meg.⁵⁹ A joggyakorlat ezzel szemben az utóbbi időben egyöntetűen azt az álláspontot képviseli, hogy a károkozó felróható magatartásának foka nincs befolyásoló hatással a fájdalomdíj mértékére.⁶⁰

b) A sérült közrehatása

A károsult közrehatásának vizsgálata során ugyancsak eltérő véleményekkel találkozunk. Egyes vélemények szerint a sérült személy közrehatását a fájdalomdíj mértéke meghatározása során – az összeget csökkentő tényezőként –

widerspricht es doch dem Grundsatz der freien, subjektive Umstände in der Person des Verletzten berücksichtigenden Globalbemessung. Bei der Bemessung nach Tagsätzen ermittelt der medizinische Sachverständige die Schmerzperioden und unterscheidet leichte, mittlere und starke Schmerzen. Für diese drei „Schmerztypen“ liegen Bewertungen, sog Tagsätze vor, die dann mit den dargestellten Perioden multipliziert werden. Der für die Bemessung des Schmerzensgeldes entscheidende Zeitpunkt ist der Schluß des Verfahrens erster Instanz.“ MONIKA KRAUSA: *Schmerzensgeld und Gefährdungshaftung im österreichischen, deutschen und schweizerischen Recht*. Dissertation, Graz, 1994, 29–30.

⁵⁸ WOLFF: *Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch* (1951) 138. és az ott hivatkozott döntések; GEIGEL: „Die Höhe des Schmerzensgeldes”. *NJW* 1954, 706.

⁵⁹ GELHAAR: „Zur Bemessung des Schmerzensgeldes”, *NJW* 1953, 1281; SEYDEL: „Zwischenbilanz der Schmerzensgelddebatte”, *NJW* 1954, 1017.

⁶⁰ *ZfR* 1957, 6; 1963, 20.

figyelembe kell venni.⁶¹ Más álláspontok alapján a károsult közrehatását sem szabad a fájdalomdíj mértékénél önmagában figyelembe venni.⁶²

c) A károkozó és a károsult szociális helyzete

A jogirodalomban, illetőleg a bírói jogalkalmazási gyakorlatban vitatott, hogy vajon a sérült bevételét, keresményét, vagyoni helyzetét, szociális és társadalmi helyzetét, kulturális viszonyát és egyéb személyi kapcsolatait a fájdalomdíj mértéke megállapításánál figyelembe kell-e venni.

Wolff-nak az a véleménye, hogy a fentebb megjelölt körülményeket értékelni kell, mert az az életérzés, ami a sérülés által befolyásolt kedvetlenségi érzet kiegyenlítését szolgálja eltérő kell, hogy legyen, hiszen a károsultak személyi viszonyaik is különbözőek kell, hogy legyenek. Ennek a kiegyenlítésnek a megvalósításához különböző eszközök szükségesek, így ennek megfelelően különböző mértékű pénzbírási összegek is.⁶³

Az OGH ezzel szemben a korábbi jogi tanításra figyelemmel éppen ellenkező álláspontot képvisel; miszerint a fájdalom, mint ilyen semmilyen tekintettel nincs a szociális kapcsolatokra.⁶⁴ „A nem vagyoni kártérítés iránti igény mértéke meghatározásánál a bekövetkezett sérelem intenzitása és tartama állnak előtérben. [...] a szociális helyzet nem bír relevanciával.”⁶⁵

Abból az alapgondolatból indulnak ki, hogy a szociálisan jobb, illetőleg rosszabb helyzetű károsultnak ugyanolyan mértékű pénzbírási összeg jár, így a fájdalomdíjat a szegény és a gazdag számára egyenlő mértékben kell megállapítani.⁶⁶ Ez a gondolat kétségtelenül igaz. Nem kell, hogy a bíróság feladata legyen a károsult eddigi életfeltételeinek a kutatása és a fájdalomdíj mértékét aszerint meghatározni, hogy a sérült eddigi életmódja, életvezetése milyen minőségű volt. A kérdés csupán az, hogy miként tudja a bíróság kontrollálni pl. hogy a sérült egy autót vásárol azért, hogy a korábbi kirándulásait ezáltal pótolni tudja. Ki tudja azt figyelni, hogy a sérült a fájdalomdíjból inkább a lakását újítja fel, vagy éppen az elmaradt életöröm pótlására használja azt fel? A bírói

⁶¹ *Praxiskommentar zum ABGB samt Nebengesetzen*, 2., neubearbeitete und erweiterte Auflage, Univ.-Prof. DR. MICHAEL SCHWIMANN, Band 7 Orac Verlag, Wien, 1997.

⁶² BGH 5. 11. 996 VRS 92/123: „Es ist richtig, daß die Teilnahme am allgemeinen Straßenverkehr für jedermann gewisse Risiken in sich birgt und sich deshalb in jedem Verkehrsunfall ein Zivilisationsrisiko verwirklicht. Der Umstand allein, daß sich jemand in eine solche risikobehaftete Situation begeben hat, ist (aber) nicht geeignet, ein Mitverschulden zu begründen (...) Von dem einzelnen kann nicht aus Gründen des Selbstschutzes erwartet werden, daß er die Gefahren des modernen Straßenverkehrs durch Verzicht auf die Teilnahme daran meidet. Das Führen von Kraftfahrzeugen stellt (...) ein sozialadäquates Verhalten dar, das dem einzelnen im Schadensfall nicht schmerzengeldmindernd angelastet werden darf.”

⁶³ WOLFF: *Kommentar zum Allgemeinen Bürgerlichen Gesetzbuch* (1951) 138. A 149-152.

⁶⁴ OGH 5. 1. 1915 GIUNF 7231=ZBI 1916/133; 22. 10. 1952 SZ 25/268; 15. 4. 1958 ZVR 1959/128; 15. 11. 1989 JBI 1990, 456.; ZVR 1967/16, 1976/208.

⁶⁵ OGH 19.12.1990, I Ob27,28/90.

⁶⁶ OGH 15. 4. 1958, 4 Ob 26/58 ZVR 1959/128; 11. 4. 1956, 3 Ob 162/56 UVR 1957/6.

jogalkalmazási gyakorlat egy objektív mértéket, arányt állapít meg, és a sérülthe bízta, milyen módon pótolja az elmaradt életörömöt a megítélt összegű fájdalomdíj segítségével.

A jogirodalom⁶⁷ és a joggyakorlat⁶⁸ több művelője is erre a megállapításra jutott a fájdalomdíj lényegi fogalmának ismeretében, hiszen a fájdalomdíj nem büntetés, vagy bírság, hanem egy, a „károkozó gazdasági teljesítőképességétől független, valódi és objektív kártérítés.”⁶⁹

Az, hogy a károkozó felelősségbiztosítással rendelkezett-e jelentés nélküli tartalommal bír.⁷⁰

d) A sérült életkora, neme, családi állapota

Alapvetően semmilyen befolyással nem bír a fájdalomdíj mértékére a sérült életkora. Az uralkodó felfogás szerint – miután a kisgyereknél a fájdalomélmény nem biztos, hogy annyira intenzíven az emlékképei között marad, mint a felnőttél – alapvetően nem kerül másként megállapításra a fájdalomdíj a kiskorú gyermeknél, mint a felnőttél. A károsult személy életkora, neme, családi állapota nincs semmilyen releváns hatással a fájdalomdíj mértékének meghatározására.⁷¹ Meg kell azonban jegyeznünk, hogy találhatunk ezzel szemben álló véleményt tanúsító bírósági ítéletet is.⁷²

e) A károkozó és a károsult között fennálló rokoni kapcsolat

A károsult és károkozó közötti rokoni kapcsolat nem bír befolyással a fájdalomdíj mértékére. Ugyanolyan mértékű fájdalomdíjat ítél meg a gyakorlat, mintha egy idegen által sérült volna meg a károsult.

f) A sérelem bekövetkezéének helyszíne

Miként az előbb megjelölt ismérv, úgy a fájdalomdíj mértékére az sincs kihatással, hogy a károsult a jogsérelem okozta „kellemetlenségeket” belföldön, vagy külföldön volt kénytelen elszenvedni, elviselni.⁷³

⁶⁷ WOLFF, 138.

⁶⁸ OGH 7. 3. 1928, SZ 10/44.

⁶⁹ JAROSCH/MÜLLER/PIEGLER/DANZL: *Das Schmerzengeld*. Wien: Manz Verlag, 1994, 6. Auflage, 188.

⁷⁰ PIEGLER: ZVR 1959, 22.

⁷¹ KARL-HEINZ DANZL; KARIN GUTIÉREZ-LOBOS; OTTO F. MÜLLER: *Das Schmerzengeld in medizinischer und juristischer Sicht*. 7. völlig neu bearb. Aufl., Wien:Manz, 1998, 100–101.

⁷² ZVR 1992/99; ZVR 1973/111.

⁷³ ZVR 1973/36.

g) A sérült halála

A sérült károsult később bekövetkezett halála a neki megállapított fájdalomdíj mértékére mindenesetre akkor nincs semmilyen befolyással, ha ez az eljáró bíróság eljárása befejezését követő időpont után következik be.⁷⁴

Ha a sérült a bírósági eljárás ideje alatt halálozik el, a bírósági jogalkalmazási gyakorlat arra az álláspontra helyezkedik, hogy a bekövetkező halál a fájdalomdíj mértékére annyiban bír befolyással, hogy a fájdalom rövidebb időtartama miatt is csak egy csekélyebb mérték jöhet számításba. Egy ilyen redukált fájdalomdíj igény mindenesetre akkor nem állapítható meg, ha a károkozó magatartás közvetlenül halálhoz vezetett, anélkül, hogy a sérültnek legalább egy bizonyos „Mindestüberlebensdauer” lett volna a halál beállta előtt. Arról, hogy ennek milyen hosszan kell fennállnia ahhoz, hogy a bíróság a fájdalomdíjat megállapíthatónak ítélje, a törvény nem rendelkezik. Ez a kérdés Ausztriában még nem áll a bírósági döntések kereszttüzeiben.⁷⁵

A sérült fájdalomérzete, hiányzó fájdalomérzés?

A fájdalomdíj megítéléséhez szükséges feltétel, hogy a sérültnek fájdalma legyen.⁷⁶ Ennek alapján utasított el az OGH az U. 8.2.1972, 8 Ob 18/72 ítéletében egy, a fájdalomdíjra irányuló keresetet. A kereseti kérelem egy 1970. május 5-i balesetben súlyosan megsérült és 1970. augusztus 21-én, a tudatának visszanyerése nélkül elhunyt gyalogos hölgy fájdalomdíj igényének érvényesítése érdekében került benyújtásra. A bíróság arra alapítva utasította el a kereseti kérelmet, hogy a fájdalomérzet hiánya fájdalomdíj igényt nem alapoz meg. Az egészség pusztá megsértése, testi, vagy szellemi fájdalomérzés nélkül nem alapozza meg a fájdalomdíjra való igényt.

Azt a konzekvenciát azonban, miszerint a hiányzó fájdalomérzet a fájdalomdíj elutasításához, vagy mértékének csökkentéséhez vezetne, az újabb jogalkalmazási gyakorlat nem tette magáévá. Az ítéletekben többnyire az az álláspont tükröződik, hogy a fájdalomdíj igénynél nem szükséges, hogy a sérült a fájdalmát tiszta tudattal élje meg, vagy racionálisan feldolgozza.⁷⁷ Ennek alapján a fájdalomdíjra vonatkozó igény megállapítható az apallitikus szindróma esetében is. Említést érdemel azonban, hogy az OGH már korábbi ítéleteiben kimondta, hogy a tudattalanság azon állapota, amikor a sérültnek időlegesen semmilyen fájdalomérzete nincs, a fájdalomdíj igényt ennek tartamára nem zárja ki.⁷⁸

⁷⁴ OGH 8. 11. 1988, ZVR 1989/129.

⁷⁵ Ezzel szemben gazdag szakirodalom lelhető fel e kérdésben a német jogirodalomban, és bírósági ítélkezési gyakorlatban.

⁷⁶ ZVR 1972/195; 1977/110; RZ 1978/92; JAROSCH/MÜLLER/PIEGLER 23, 150.

⁷⁷ SZ 44/150; ZVR 1978/180; 1979/101; 1985/49.

⁷⁸ JBI 1972, 43.

Mindezzel szemben azonban az eszméletlen állapot időtartamát értékelni kell, ha később a sérülés súlya tudatosul a károsultban.⁷⁹

Az összecszerűség a jogalkalmazási gyakorlatban

A szemléletesség érdekében az összecszerűségre vonatkozó gondolatokat néhány, konkrétan megítélt esetekhez kötött mértékekkel kezdjük. A ténylegesen megítélt fájdalomdíjakat a könnyebb áttekinthetőség érdekében meghatározott összeghatárokhoz rendelve mutatjuk be⁸⁰:

0	egy lábszárcsont elvesztése – 56 éves, illemhelyet felvigyázó hölgy esetében, a bíróság indokolása szerint a sérülés bekövetkezése után semmi akadálya nincs a jobb megélhetésének (ZVR 1984/322)
10.000	az összes fog elvesztése, sebhely az arcon – 19 éves nőtlen férfi (ZVR 1982/141)
35.000	az egyik szem elvesztése – 32 éves, nő ügyvéd (8Ob 264/82)
40.000	több, esztétikailag zavaró sebhely az arcon – 32 éves elvált asszony
50.000	több, jól látható sérülés, sebhely az arcon – 26 éves hajadon
60.000	18 cm. széles sebhely a homlokon, arccsonttörés, szemöldök elmozdulása – 15 éves férfi,
60.000	számtalan sebhely az arcon, több fog elvesztése, hangulati változások – 28 éves hajadon orvos
100.000	bal lábszár elvesztése – 18 éves hajadon mindkét szem perforált sérülése, amihez ennek következtében teljes vakság járult - 24 éves nőtlen férfi
120.000	deformáltság és az egyik láb teljes mozgásképtelensége – 20 éves hajadon pincérnő sebhelyek az arcon, paranoid skizofrénia – 18 éves hajadon vakság és a szemek deformáltsága, számtalan sérülés az arcon – 22 éves hajadon
150.000	féloldali bénulás, az egyik kéz használhatatlansága – 10 éves diák az egyik láb elvesztése, 80 %-os rokkantság – 28 éves férfi
200.000	teljes bénulás – 16 éves fiú féloldali bénulás a karok és lábak görcseivel, érthetetlen beszéd
250.000	teljes bénulás
350.000	jól látható járási és tartási problémák, mozgászavar, beszédzavar – 21 éves hajadon
400.000	csaknem állandó vakság (ZVR 1989/31)
450.000	epilepszia (ZVR 1980/20); a lábak cca. 5 cm-el történő rövidülése, a lábak lebénulása (2 Ob 5/84)
480.000	számtalan, részleges nyílt törés, az egyik láb elvesztése (ZVR 1984/322)
600.000	az egyik láb elvesztése, az egyik kar lebénulása (2 Ob 22/84)
700.000	az arc és a test súlyos égési sérülése, az arcvonások teljes elvesztése, a haj kihullása, 25 operáció, a látási képesség súlyos fokú csökkenése (ZVR 1978/322)

⁷⁹ SZ 44/32.

⁸⁰ A jelenleg rendelkezésre álló jogirodalom, és az EURO bevezetése óta eltelt rövid idő miatt a fájdalomdíj összegek ATS-ben kerülnek meghatározásra.

A bírósági jogalkalmazási gyakorlatban hosszú éveken keresztül egy fajta át nem léphető „felső határként” viszonyultak az 1.000.000 ATS-hez. Ez az – jogirodalomban egyaránt felső határként aposztrofált – összeghatár nagyon sokáig nem is került átlépésre. Az 1980-as évek vége felé a különösen súlyos, hosszú felépülési időszakot kívánó sérülések esetén az eljáró bíróságok gyakorlatában megjelent az Egymillió schilling feletti fájdalomdíj. A bírói jogalkalmazási gyakorlatban évről-évre, esetről-esetre kimutathatóvá vált az a fejlődési vonulat, mely elindult ezen az úton. *Karl-Heinz Danzl*, az osztrák nem vagyoni kártérítés jogirodalmának nem csupán egyik meghatározó szerzőjeként, hanem gyakorló bíróként is eredményes kísérletet tett ezen időszak felvázolására.⁸¹ Ez a „határ” olyannyira konkretizálódni látszott, hogy az „Option” című újság egyik, 1988. októberében megjelent cikkéhez kapcsolódóan az igazságügyi miniszterhez is kérdést intéztek a parlamentben. A kérdés arra irányult, hogy melyik az a 10 leggyakoribb tényállás, amely vonatkozásában az utóbbi három évben a legmagasabb mértékű fájdalomdíjat ítelték meg.

A jogirodalomban és a jogelméletben legtöbbször hivatkozott és említett „nagyobb összegű” – itt elég relatív ennek a jelzőnek a használata, hiszen nagyon súlyos sérelmek esetén sincs olyan összegű fájdalomdíj, mely kárpótolni tudna – fájdalomdíj megítélésére a 90-es években került sor. A bíróság 1.500.000 ATS-t ítelt meg annak a négy hetes leánygyermeknek, akinek a látóidegei súlyosan sérültek, nagyon súlyos fokú koponyasérülést szenvedett, több testrészének kontrolltevékenysége hiányzott, és vízfejűség alakult ki nála. Az OGH az első fokon eljáró bíróság által megállapított (1.700.000 ATS) összeget lentebb szállította, ugyanakkor az addigi legmagasabb összegben határozta meg a fájdalomdíjat. A bíróság ítéletének indokolásában kifejtette, hogy „a felperes a bal eset időpontjában betöltött csekély életkora miatt soha nem volt és nem lesz olyan helyzetben, hogy a normális emberi élet örömeit és szomorúságát megismerje és megélje.”⁸²

Megállapítható, hogy sem az ABGB, sem más jogforrás nem ismer semmiféle felső határt a megítélhető fájdalomdíj összegszerűségét érintve.⁸³ Ugyanakkor a következetesen megnyilvánuló jogalkalmazási gyakorlat a jelentősebb tartós károknál egy magasabb összegű fájdalomdíjat ítél meg, illetve ismer el. Miként az fentebb bemutatásra került ez a markáns, összegszerűséget érintő fejlődés az utóbbi tizenöt év terméke.

Az állandó jogalkalmazási gyakorlat szerint a fájdalomdíj mértéke annál magasabb, minél jelentősebb a testi sérelem, minél hosszabb ideig tart az orvosi, gyógyszeres kezelés, minél intenzívebb a sérelemmel összefüggésben álló sérülés, minél nagyobb kihatással van a sérelem a károsult felépülését követő életé-

⁸¹ KARL-HEINZ DANZL: Schmerzengeldzusprüche ab 1 Million in Österreich. *ZVR* 1992/1, 1–11.

⁸² OGH am 14. Jänner 1993, 2 Ob 66/92.

⁸³ *RZ* 1975/68.

re, egészségére. A fájdalomdíj nem titkolt célja, hogy általa a sérelem következtében beálló kedvetlenségi érzet, s az „elvesztett, elveszett” életöröm megfelelő módon kiegyenlítődjék. A mérték meghatározásakor az elszenvedett sérelem súlya, a pszichés állapot áll előtérben.

A fájdalomdíj mértéke megállapításakor figyelemmel kell lenni az ún. átértékelésre is. Konkrétan meghatározott átértékelési kulcs nem létezik, lehetőség szerint a korábban, és az ítélet meghozatalakor érvényes jogalkalmazási gyakorlatból kiindulva kell az igényeket összehasonlítva a konkrét összecszerzési mutatókat felállítani.

Ami a fájdalomdíjhoz kapcsolódó kamatfizetési kötelezettséget illeti, az OGH többnyire azt a felfogást képviseli, hogy fennáll a károkozó kamatfizetési kötelezettsége a megítélt fájdalomdíj után.

A kielégítés szempontjából további fontos ismerv, hogy a fájdalomdíj iránti követelés előnyt élvez valamennyi más követeléssel szemben. Így abban az esetben, ha például az egyes követelések a biztosítási összeget kimerítenék, mindenekelőtt a fájdalomdíj iránti igény kerül kielégítésre.

A megítélt fájdalomdíj formája: egyszeri tőkeösszeg, vagy járadék

Mind a jogirodalomban, mind a joggyakorlatban az a felfogás uralkodik, hogy a fájdalomdíjat – figyelemmel az elszenvedett testi és lelki fájdalmakra – lehetőség szerint egy összegben és nem napi tételek szerint kell meghatározni.⁸⁴ Nincsen törvényi szabályozás arra vonatkozóan sem, hogy a fájdalomdíj mértékét milyen formában kell megállapítani, járadék, vagy egyszeri összeg formájában. A jogalkalmazási gyakorlat szerint azonban alapvetően tőkeösszegben kerül meghatározásra, járadék formájában csak kivételes esetekben.⁸⁵ Elsősorban akkor, ha a súlyos sérülés tartós következményekkel és állandó fájdalommal jár, ugyanakkor csak az alapulfekvő egészségi állapot fennállásáig.

A joggyakorlatnak megfelelően a fájdalomdíj időbeli korlátozása, vagy pusztán egy részösszeg érvényesítése csakis és kizárólag kivételesen, a felperes által meghatározott okból engedhető meg.⁸⁶ A korábbi jogi álláspont elutasítása mellett képviseli az OGH az E 24. 10. 1968, 2 Ob 213/68 ítélete óta azt az álláspontot, hogy a fájdalomdíj rész-megítélésére csakis és kizárólag kivételes esetekben kerülhet sor, mert ellenkező esetben mindez a teljes tőkeösszeg már többször igazolt, a Legfelső Bíróságnak már az E 5. 2. 1907. döntésében kifejezésre jutott „Einheit des Schmerzensgeldprozesses” alapelve ellenére lenne. Egy többszöri (kiegészítendő) fájdalomdíj mérték megállapítása csakis és kizárólag akkor megengedett, ha

⁸⁴ ZVR 1977, 169.

⁸⁵ ZVR 1986/50; ZVR 1969/297.

⁸⁶ ZVR 1969/297; 1976/370; 1977/169; 1984/95.

- még semmilyen tartós állapot nem alakult ki, így a sérülés következményei, annak fellépése a tárgyalás befejezésekor még nem, vagy csak részben állapítható meg teljes bizonyossággal,
- ha a fájdalom az első fokú bíróság eljárásának befejezéséig a sérült részéről még nem, vagy nem végérvényesen következett be,
- végül, ha a felperes igazolja, hogy neki az előzetes eljárást követően az ott meghatározott teljes összeget meghaladóan az elvárt helyzettől eltérően a balesettel okozati összefüggésben álló „hátránya” származott, kapcsolatban további károsodásokkal, amelyek fellépésével nem, vagy nem komolyan lehetett számolni.

Ugyanakkor figyelemmel kell lenni arra, hogy a fájdalomdíj részösszegű megítélése különböző időtartamokra nem szabad, hogy ahhoz vezessen, hogy a károsult egy magasabb mértékű fájdalomdíjat kapjon, mint amit egy egyszeri tőkeösszegben kapott volna.⁸⁷

Tabelláris rendszer?

A német fájdalomdíj jogirodalomban számos könyv jelent meg, mely az ún. „Schmerzensgeld-Tabellen” (fájdalomdíj-tabellák) közreadására vállalkozott a fájdalomdíjjal foglalkozó elméleti és gyakorló jogászok nagy meglepedésére. Ezek a tabellák a sérülés fajtája, mértéke, a megítélt fájdalomdíj konkrétan megjelölt összege szerint kategorizálva igyekeznek bemutatni a fájdalomdíj kapcsán kialakult jogalkalmazási gyakorlatot. Bár a német bírói gyakorlat is kimondja, hogy ezek a „tabellák” csupán viszonyítási pontot jelentenek, a gyakorló ügyvédek számára nagy segítséget nyújtanak kereseti igényük összegszerűségének meghatározásában.

Az osztrák jogalkalmazási gyakorlat – néhány esetben már túlzottnak és nem kellően megalapozottnak mondható, a német joggyakorlatnál is érezhetően nagyobb fokú – merevsége jól látható az ilyen, és ehhez hasonló tabellák felállításának és publikálásának elutasításában.

A tabellák nyilvánosságra hozatalára vélhetően az első kísérletet *Hartl* tette 1965-ben.⁸⁸ 1990-ben további két szerzőtársával együtt egy teljes, négy OLG és további 16 tartományi bíróság 1989. évi ítélkezési gyakorlatát felölelő táblázatot hozott nyilvánosságra. Ez a tanulmány némileg „felkavarta az állóvizet”. Olyan válasz cikkek jelentek meg, melyek kifejezték, hogy az érintett bíróság nem a fent megjelölt kategóriák szerint ítélkezik, a megítélt fájdalomdíj összegét nem a már említett tabellára alapozza. Az általánosságban megfogalmazott ellenvetések dacára néhány szerző elismerte ezen szerkesztői munka eredményét. Így többek között *Ernst Karner*, aki szerint „a napi tételek mindenekelőtt ott juthatnak jelentéshez, ahol többnyire súlyosabb sérülésekről van szó, aminél

⁸⁷ PIEGLER: *Schmerzensgeld*. 199; DANZL, *ZVR-Sonderheft* 1987, 13.

⁸⁸ FRANZ HARTL: *Schadenersatzrecht des Kraftfahrers*. (ÖAMTC-Fachbuchreihe), 1. Aufl. 1965, 207.

a testi fájdalmak állnak előtérben [...] azokban az esetekben, amelyekben a károsult súlyosabb szellemi sérülést szenvedett.”⁸⁹

Voltak olyan elgondolások is, amelyek a fájdalomdíj összegszerűségének megállapításához különböző számítási kulcsokat alkalmaztak. Így Lanner a 4:3:2:1 – később leírásra kerülő – számítási kulcs segítségével, a könnyebbtől a súlyosabb sérülésig haladva arányosította az egyes eseteket és rendelte hozzá az általa alkalmazott számítási módszer szerinti fájdalomdíj összeget.⁹⁰ Lanner az egyes kategóriák szerinti sérelmeknek megállapította az adott évre érvényes átlagos bázisát, s azt alapul véve határozta meg a tényleges összegeket. Ez alapján például a tanulmány keltezésének idejére, az 1991-es évre a súlyosabb, hosszabb időtartamot felölelő következményekkel járó sérülés napi értékét több mint 1.500 ATS-ben, míg a könnyebb sérülés bázisát kevesebb, mint 1.500, de több mint 1.000 ATS-ben jelölte meg. Más szerzők (1989-ben) ugyancsak hasonló összehatárokat határoztak meg.⁹¹

Általánosnak mondható azonban mind az elméleti, mind a gyakorlati jogászok e tabellákkal szemben tanúsított tartózkodó magatartása. Az uralkodó fel fogás szerint „a fájdalomdíj mértékét nem lehet ilyen szabályok alkalmazásával megállapítani [...] az ilyen napi tarifák túl szisztematikusak lennének és az egyedi eset különös körülményeivel aligha tudnának számolni.”⁹²

Fájdalom-kategóriák

Meg kell azonban említeni, hogy létezik egy elfogadott ún. fájdalom periódus, a fájdalmak intenzitása közötti különbségtétel, amely ugyancsak kategorizáltan jelentkezik. A fájdalom napok szerinti megállapítása – amit a fájdalom fokozatai szerint erős (ez alatt nagyon erős, vagy gyötrelmes), közép erős és könnyű, miként azt általában az orvosi szakértő szakvéleményében és sőt (valamennyi) bíróság az ítéletében a fájdalomdíj igény esetén megállapítja – „egy nélkülözhetetlen és elismert segédeszköz az igény mértéke meghatározása során.”

Ezek a kritériumok elsőként az Orvosi szakértők társaságának őszi ülésén, 1975. november 7-én Bécsben, *Wilhelm Holczabek* által kerültek „hivatalosan” megfogalmazásra, így:⁹³

⁸⁹ KARNER, 104.

⁹⁰ WALTER LANNER: *Zum Schmerzengeld nach Tagessätzen*. ZVR 1991/12., 357.

⁹¹ „A fájdalomdíj mértékét a jogalkalmazási gyakorlatban segítségként többnyire fájdalom periódusok alapján határozzák meg. Jelenleg (1989) a következő kalkulációs módozatok vannak: Könnyebb sérülésnél naponta 800–1000 ATS, közepesnél naponta 1.200–1.400 ATS, súlyosabb sérelmeknél naponta 1.500–2.000 ATS. Ezeknek a kalkulációknak az alkalmazása azonban különösképp a súlyosabb, testi tartós fogyatékosságokkal járó sérüléseknél igen problematikus, így ezekben az esetekben a fájdalomdíj mértéke nem ezek szerint a kalkulációs becslési módok szerint állapítható meg.” In HACKS-RING-BÖHM: *Schmerzengeld Beiträge*. ADAC-Handbuch, 1989, 14. Aufl, 39

⁹² DANZL/GUTIÉRREZ-LOBOS/MÜLLER, 115.

⁹³ Gerichtsmedizinische Grundlagen der Schmerzengeldbestimmung. In *Das Schmerzengeld* (Gesellschaft der Gutachterärzte Österreichs), Tagungsbericht 7.11.1975, Heft 12/1976, 28.

- erősebb fájdalom, ha a fájdalom- és betegségérzet a sérültet úgy uralja, hogy a kezelés ellenére, vagy éppen amiatt nincs abban a helyzetben, hogy magát ettől az állapottól elvonatkoztassa;
- közép erős fájdalom;
- könnyű fájdalom, ha a betegnél esetleg egy rosszkedvűségi érzet áll fenn, azonban olyan állapotban van, hogy annak megfelelően még munkát is tud vállalni, de ez nem jelenti semmi esetre sem, hogy fájdalomtól és rosszkedvűségi érzettől, lehangoltságtól mentes a páciens.

Az a folyamat, hogy a bíró az orvosszakértői véleményében megadott és napi módon megjelölt fájdalom időtartamot az ítéletében alapul veszi, már meglehetősen régi. *Piegler* erről így ír: „az első és néha a másodfokon eljáró bíróságnak az a feladata, hogy a fájdalomdíjat napi módon, egy meghatározott összegben állapítsa meg a fájdalom fokozatának megfelelően, és erre alapozva állapítson meg egy teljes tőkeösszeget”.⁹⁴ E kategóriákat hívta segítségül az előbb már jelzett számítási módszer alkalmazásához *Lanner* azzal, hogy nem három, hanem négy kategóriát jelölt meg, bevezetve a nagyon erős fájdalom kategóriáját.

Holczabek kategóriái ma is a konkrét bírósági jogalkalmazói gyakorlat alapját képezik akként, hogy az ítéletben megjelölik, hány napon keresztül volt a sértettnek erős, közepesen erős, illetve könnyű fájdalma.

Harmadik személy nem vagyoni hátránya

Ez különösképp azokban az esetekben fordul elő, amikor egy személy halála, vagy súlyos sérülése által egy harmadik személy is megsérül. A sokk által maga is Körperverletzungot szenved el, így önállóan maga is jogosult lesz fájdalomdíjra a §1325 ABGB alapján. Problematikus ugyanakkor az a tisztán lelki sérelem, amit a közeli hozzátartozót egy szeretett személy elvesztése, vagy megsérülése során elszenved. Az osztrák jogalkalmazási gyakorlat szerint az ilyen, tisztán lelki károk nem kártérítés-képesek. *Koziol* ugyanakkor javasolja, hogy megállapíthatóvá váljék a közeli hozzátartozók lelki fájdalma okán a fájdalomdíj, s ez törvényi szabályozást is nyerjen.⁹⁵

A fájdalomdíj-igény jogutódlásáról

Hosszú időn keresztül a fájdalomdíj iránti igény csak meghatározott feltételek mellett volt örökölhető, így ha a sérült igényét még életében bíróság előtt érvényesítette, vagy az igény elismerésre került.⁹⁶ A jogalkalmazási gyakorlat ezt a konzekvenciát az „aus Verlangen” kifejezésből vezette le. Később azonban az OGH álláspontját felülvizsgálta, és arra a következtetésre jutott, hogy az „aus

⁹⁴ PIEGLER: „Die Bemessung des Schmerzengeldes”. *ÖJZ* 1954, 502, 504.

⁹⁵ KOZIOL, HELMUT: *Österreichisches Haftpflichtrecht*. Wien: MANZ'sche Verlags- und Universitätsbuchhandlung AG 1997, 3., neubearb. Aufl. 354.

⁹⁶ *JBl* 1965, 33.

Verlangen” kifejezés nem bír semmilyen önálló tartalommal. A legújabb jogalkalmazási gyakorlat szerint a fájdalomdíj igény azonnal öröklődik, nem szükséges, hogy a halál beállta előtt a sértett fél azt bíróság előtt érvényesítse, vagy a sérelmet okozó elismerje.⁹⁷

Záró gondolatok

Mint látható, az osztrák jogalkalmazási gyakorlat – másként, mint a magyar – a német jogalkalmazási gyakorlathoz hasonlóan értelmezi és kezeli a nem vagyoni kártérítés jogintézményét. Az osztrák nem vagyoni kártérítés a(z általános) személyiségi jog megsértésének eszköze. Azonban az egyes védett jogi tárgyak között különbséget tesz aszerint, hogy annak megsértését fájdalomdíj, vagy nem vagyoni kárpótlás megfizetésével igyekeznek orvosolni.

Megismerve a német és osztrák fájdalomdíj legfontosabb ismérveit a szerző sok összefüggésében alkalmazhatóbbnak és célját tekintve reálisabbnak tartja, mint a magyar polgári jogi kodifikáció által a nem vagyoni kártérítés helyett és nem annak egyik legfontosabb előfordulási eseteként bevezetni kívánt sérelemdíj jogintézményét.⁹⁸ Véleményünk szerint ez a fajta jogintézményi struktúra alkalmasabb a megjelölt célok eléréséhez. Ugyanakkor az is látható, hogy az osztrák jogalkalmazási gyakorlat bizonyos jogintézményi jellemzőket óvatosan kezel. Sem a jogszabály, sem a hozzá kapcsolódó indokolás, az elméleti és gyakorlati jogász-társadalom nem fogad el az esetek jelentős részében egységes jogintézményi jellemzőket, mely nem kívánatos ellentmondásokhoz vezethet.

Azt a körülményt sem szabad ugyanakkor elfelednünk, hogy Magyarország Európai Unió tagja a jogásztársadalom számára szükségszerű „követelményként” jelenti az Európai Unió többi tagállama jogrendszerének, egyes jogintézményeinek ismeretét. A tanulmány ezt a célt is szolgálni kívánta, s reméljük ennek a kívánalomnak eredményesen eleget is tett.

⁹⁷ KOZIOL/WELSER: *Bürgerliches Recht*. Band II: Welser, MANZ'sche Verlags- und Universitätsbuchhandlung GmbH, Wien, 2001, 323.; ZVR 1996/126.

⁹⁸ Itt a szerző a tanulmány megírásáig ismertté vált tényekre, és megjelent, kapcsolódó tanulmányokra alapozza véleményét.

MÁRTA GÖRÖG

DIE GRUNDZÜGE DES ÖSTERREICHISCHEN IMMATERIELLEN
SCHADENSERSATZRECHTES

(Zusammenfassung)

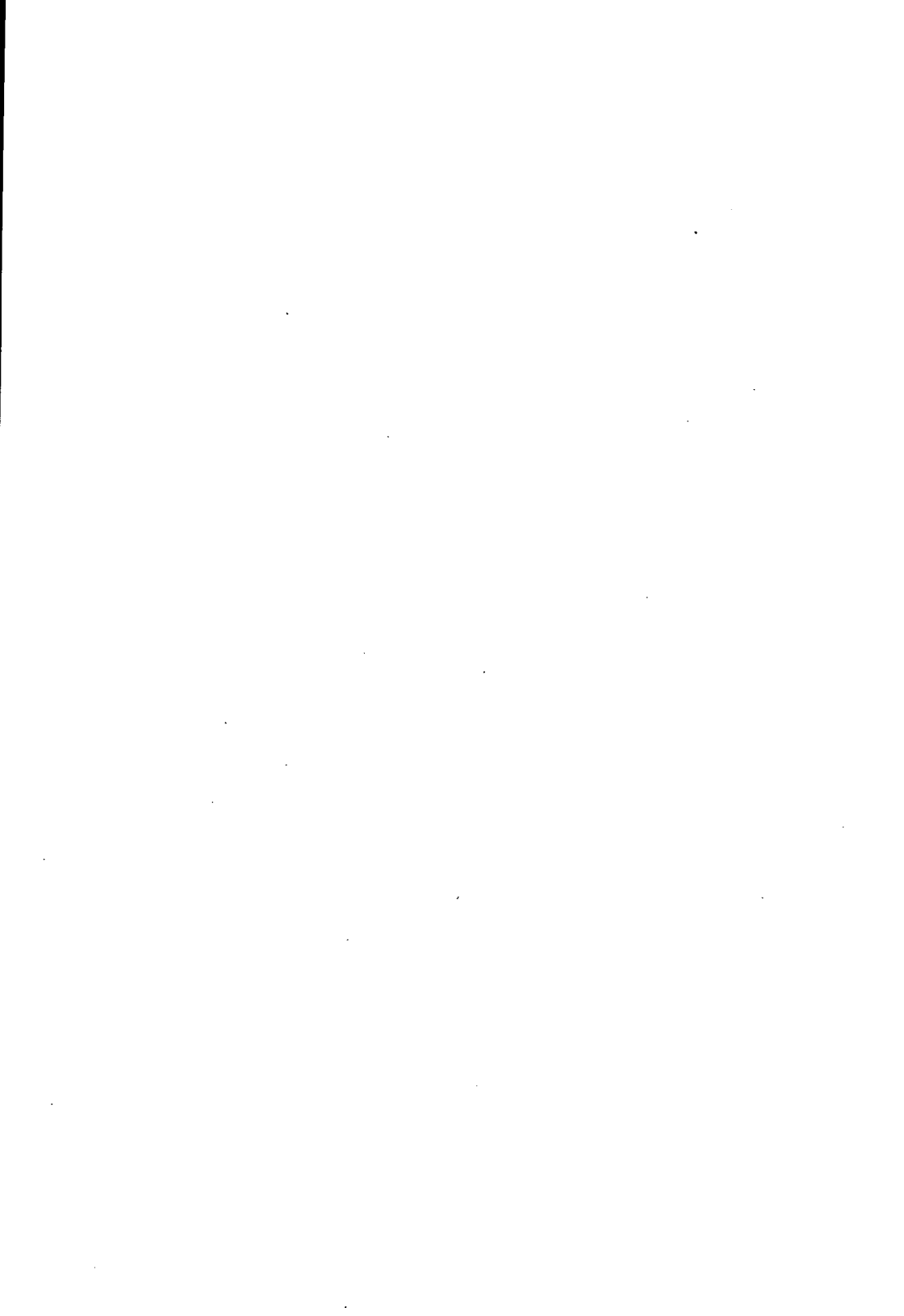
Die Abhandlung entspricht dem Forschungsauftrag der Autorin, so beschäftigt sie sich in ihrem Aufsatz mit dem österreichischen immateriellen Schadenersatzrecht.

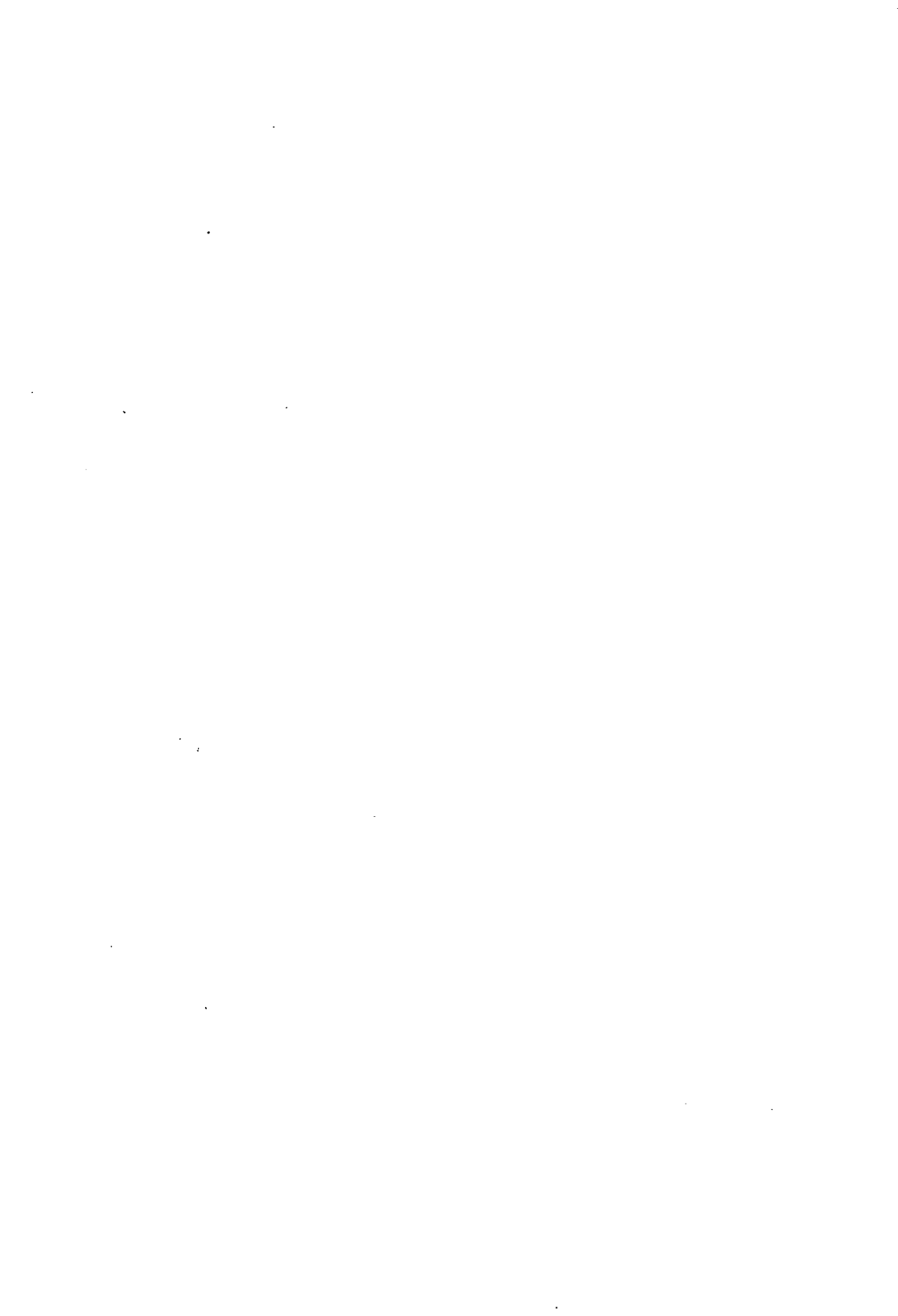
Zurzeit ist es – wegen der Neukodifikation des ungarischen BGB – sehr wichtig, andere, ausländische Rechtsprechungssysteme zu studieren. Es kann festgestellt werden, dass die österreichische Judikatur und Rechtsprechung in großen Zügen mit der deutschen Rechtsprechung übereinstimmt.

Die Autorin hat versucht, die Grundzüge des österreichischen immateriellen Schadenersatzrechtes zu präsentieren. Da die Literatur sich nicht ausreichend mit diesem Problem beschäftigt, betonte sie die Rechtsprechung und Lehre des Schmerzensgeldes.

Dieses Schmerzensgeld soll ideellen, immateriellen Schaden abgelten. Es ist weder Strafe noch Buße, sondern Schadenersatz. Das Schmerzensgeld soll „Vorteile für die Nachteile“ gewähren. Schmerzensgeld kann bei körperlichen und seelischen Schmerzen beansprucht werden. So befasst sich die Abhandlung – unter anderen – mit den Grundlagen, der Bemessung, den Bemessungsformen des Schmerzensgeldes und den „Schmerzensgeld-Tabellen“.

A SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI KARÁNAK E SZOROZATBAN ÚJABBAN MEGJELENT KIADVÁNYAI

Tomus LXVI.

- Fasc. 1. *Bató Szilvia*: A magzatelhajtás Békés vármegye törvényszéke előtt (1790–1847) (Szeged, 2004) 30 p.
- Fasc. 2. *Bezdán Anikó*: Egy új szövetségi törvény tervezete (Szeged, 2004) 25 p.
- Fasc. 3. *Bobvos Pál*: A termőföldre vonatkozó elővásárlási jog szabályozása (Szeged, 2004) 25 p.
- Fasc. 4. *Soósné Csikós Szilvia*: A kollektív szerződések lefedettségi rátáját meghatározó tényezők (Szeged, 2004) 53 p.
- Fasc. 5. *Fantoly Zsanett*: A vállalkozások büntetőjogi büntethetősége az angolszász jogrendszerben (Szeged, 2004) 26 p.
- Fasc. 6. *Farkas Csaba*: A közbeszerzésekről szóló törvény margójára (Szeged, 2004) 20 p.
- Fasc. 7. *Görög Márta*: A nem vagyoni kártérítés kiterjesztése az általános személyiségi jog megsértésének eseteire (Szeged, 2004) 33 p.
- Fasc. 8. *Hajdú József*: A szociális segélyezés pénzügyi ellátásai az EU tagállamaiban (Szeged, 2004) 81 p.
- Fasc. 9. *Ödön Harka*: Mergers and Acquisitions. (Theoretical and Practical Aspects) (Szeged, 2004) 17 p.
- Fasc. 10. *Heka László*: A horvátok és az 1848–1849. évi forradalom és szabadságharc (Szeged, 2004) 38 p.
- Fasc. 11. *Horváth Szilvia*: A megújuló energiaforrások támogatása szabályozásának kialakulása az Európai Unióban (Szeged, 2004) 34 p.
- Fasc. 12. *Karsai Krisztina*: Az európai elfogatóparancs és az átadási eljárás (Szeged, 2004) 36 p.
- Fasc. 13. *Kovács Judit*: Tanúvédelem és személyi védelem Magyarországon (Szeged, 2004) 41 p.
- Fasc. 14. *Miklós László*: A környezetvédelmi hatóságokról (Szeged, 2004) 31 p.
- Fasc. 15. *Nagy Tamás*: Az amerikai jogelmélet és intézményrendszerének kapcsolata (Szeged, 2004) 38 p.
- Fasc. 16. *Nótári Tamás – Papp Tekla*: Az együtt elhalás problematikája a történetiség és az új Ptk. koncepciójának tükrében (Szeged, 2004) 24 p.
- Fasc. 17. *Révész Béla*: Az állambiztonsági szervek politológiai kutatásainak kérdéséhez (Szeged, 2004.) 137 p.
- Fasc. 18. *Ruszoly József*: Két adalék az újabb magyar alkotmánytörténelemhez. Az 1849. évi nemzetiségi törvényről és az 1867. évi osztrák–magyar kiegyezésről – a külföldnek is (Szeged, 2004) 44 p.
- Fasc. 19. *Rúzs Molnár Krisztina*: A mediáció rendszertani és elméleti összefüggései, különös tekintettel munkajogi vonatkozásaira (Szeged, 2004) 82 p.
- Fasc. 20. *Csaba Szilovics*: Die Eigenartigkeiten der steuerlichen Rechtsbefolgung (Szeged, 2004) 22 p.
- Fasc. 21. *Szomora Zsolt*: Az anyagi büntetőjog válasza a szervezett bűnözésre (Európai kitekintés) (Szeged, 2004) 24 p.
- Fasc. 22. *Szondi Ildikó*: A lakáspolitikai aktualitása nemzetközi és történeti szempontok alapján (Szeged, 2004) 22 p.
- Fasc. 23. *Zámbó Géza*: A nevelőszülői és gyermekotthoni gyámság (Szeged, 2004) 25 p.

Tomus LXVII.

- Fasc. 1. *Antal* Tamás: A debreceni népképviselői közgyűlés (1848–1867). Az 1848: XXIII. tc. végrehajtása Debrecenben (Szeged, 2005) 80 p.
- Fasc. 2. *Bezdán* Anikó: A jogi személyiségű halászati szervezetek minősítésének jogi alapkérdései (Szeged, 2005) 28 p.
- Fasc. 3. *Bobvos* Pál: A mezőgazdasági termékértékesítési szerződés (Szeged, 2005) 23 p.
- Fasc. 4. *Borsodi* Zoltán: A magyar szövetkezeti érdekvédelmi szervek történelmi keresztmetszete (Szeged, 2005) 62 p.
- Fasc. 5. *Fantoly* Zsanett: A vállalkozás vezetőinek felelőssége a német és a francia büntetőjogban (Szeged, 2005) 23 p.
- Fasc. 6. *Farkas Csaba – Kasza Péter Ferenc*: A közbeszerzés hazai szabályozásának fejlődése (Szeged, 2005) 29 p.
- Fasc. 7. *Farkas Csamangó* Erika: A géntechnológia agrárjogi aspektusai (Szeged, 2005) 22 p.
- Fasc. 8. *Görög Márta*: Az osztrák nem vagyoni kártérítés alapjai (Szeged, 2005) 26 p.
- Fasc. 9. *József Hajdú*: The legal framework of the Hungarian family protection scheme (Szeged, 2005) 49 p.
- Fasc. 10. *Heka László*: Vallási és politikai konfliktusok a délszláv térségben. Kanun i Lekë Dukagjinit (Az albán szokásjog). (Szeged, 2005) 59 p.
- Fasc. 11. *Szilvia Horváth*: Emissionhandel in der Europäischen Union (Szeged, 2005) 46 p.
- Fasc. 12. *Kiss Barnabás*: Az egyenlő bánásmód követelménye az Alkotmánybíróság gyakorlatában (Szeged, 2005) 17 p.
- Fasc. 13. *Mezei Péter*: A fair use doktrína az amerikai szerzői jogban (Szeged, 2005) 50 p.
- Fasc. 14. *Nagy Ferenc*: A vegyes bűnösségű bűncselekmények egyes dogmatikai problémáiról (Szeged, 2005) 24 p.
- Fasc. 15. *Nagy Tamás*: Jog és irodalom: az előkérdések tárgyalása (Szeged, 2005) 42 p.
- Fasc. 16. *Tamás Nótári – Tekla Papp*: Die Problematik des gemeinsamen Todes im Lichte der Geschichtlichkeit und der neuen ungarischen BGB-Konzeption (Szeged, 2005) 23 p.
- Fasc. 17. *Béla Révész*: Documents on the dictatorship and the cold war in the Hungarian archives – the case of RFE (Szeged, 2005) 96 p.
- Fasc. 18. *Schiffner Imola*: A nemzetközi világrend változásai, avagy a vesztfáliai békétől az ENSZ Alapokmányáig (Szeged, 2005) 32 p.
- Fasc. 19. *Siklósi Iván*: A nemlétező szerződések problémája a római jogban és a modern jogokban (Szeged, 2005) 29 p.
- Fasc. 20. *Szomora Zsolt*: Az erőszakos szexuális bűncselekmények az osztrák büntetőjogban (Szeged, 2005) 29 p.
- Fasc. 21. *Szondi Ildikó*: A Délvidék nemzetiségi demográfiai adatai, különös tekintettel a magyarság adataira (Szeged, 2005) 27 p.